

Joanna Grudniewska¹, Ryszard Bartel¹, Rafał Bernaś¹, Łukasz Ciżmowski⁶,
Marcin Jesiotowski⁹, Bożena Kacperska², Barbara Kazuń¹, Andrzej Marczyński²,
Teresa Sarabura³, Rafał Pender⁴, Sławomir Połomski⁵, Michał Skóra¹, Marek Sobocki⁶,
Elżbieta Terech-Majewska⁷, Paweł Wołyński⁸, Andrzej K. Siwicki¹

¹Instytut Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie

²Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „Aquamar”, Miastko

³Polski Związek Wędkarski, Słupsk

⁴Polski Związek Wędkarski, Szczecin

⁵Polski Związek Wędkarski, Koszalin

⁶Słowiński Park Narodowy, Smołdzino

⁷Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

⁸Spółdzielnia Rybołówstwa i Przetwórstwa „Troć”, Tczew

⁹Wylęgarnia Ryb „Dąbie”

Zmiany patologiczne w skórze u tarlaków łososia (*Salmo salar*) i troci (*Salmo trutta m. trutta*) z niektórych pomorskich rzek w 2009 roku

Wstęp

Ostatnia inwazja nie zdiagnozowanej dotychczas choroby z objawami zbliżonymi do wrzodzenia łososiowatych lub wrzodzącej martwicy skóry (UDN) (Antychowicz 1996, Roberts 1993, Siwicki i in. 1994), która pojawiła się w Polsce w latach 2007 i 2008, była ograniczona do rzek pomorskich (fot. 1). Szczególnie wysoki odsetek ryb z objawami chorobowymi stwierdzono w Słupi i Redze (Bartel i in. 2009). Wrzodząca martwica skóry zwana inaczej UDN (ulcerative dermal necrosis), według Prost (1989) jest to choroba o nieznanym etiologii (przypuszczalnie wirusowa), która została zauważona w 1964 r. u łososi i troci z rzek Irlandii. Badania zespołu wrzodowego u ryb morskich występujących w Bałtyku prowadzono w Danii od 1975 r. (Larsen i Jensen 1982), a w Polsce od początku lat 80. ubiegłego stulecia (Grawiński i in. 2009). Opisane przez Grawińskiego i in. (2009) zmiany u dorszy najczęściej miały postać przekwień skóry, wrzodów, ropni i zmian wytwórczych i były zbliżone do zmian obserwowanych u chorych troci i łososi wstępujących do pomorskich rzek.

Celem niniejszego opracowania było przedstawienie stanu występowania zmian chorobowych u troci i łososi wstępujących do pomorskich rzek w 2009 r. i porównanie tego stanu z latami poprzednimi. Przeprowadzone badania ichtiopatologiczne ryb w punktach odłowu tarlaków troci

i łososia na wybranych rzekach pomorskich miały na celu określenie ich stanu zdrowotnego i rozpoznanie czynników bakteryjnych, mogących mieć wpływ na powstawanie zmian chorobowych na powłokach ciała i w narządach wewnętrznych ryb.

Materiał i metody

Informacje o występowaniu ryb ze zmianami chorobowymi zbierano drogą ankiet rozestanych do okręgów PZW w Toruniu (Drwęca), Koszalinie (Wieprza i Parsęta), Słupsku (Słupia), Szczecinie (Rega), do Słowińskiego Parku Narodowego (Łupawa, Łeba), Spółdzielni Rybołówstwa i Przetwórstwa „Troć” w Tczewie (Wiśła obwód

Fot. 1. Spływający samiec troci w Redze przy jazie piętrzącym w Trzebiatowie (13.11.2008 r.).

rybacki nr 7, Przekop) oraz do 2 gospodarstw „Aquamar” w Miastku i „Dąbie” hodujących w wodzie słodkiej tarlaki łososa i troci.

W wybranych punktach odłowu troci i łososa na rzekach Słupia, Wieprza i Rega w dniach 16-17.11.2009 r. wykonano badania kliniczne troci ze zmianami w skórze, oględziny powłok zewnętrznych i narządów wewnętrznych oraz pobrano materiał do badań bakteriologicznych i immunologicznych. W sumie pobrano próbki od 13 chorych ryb, od trzech troci z rzeki Słupi, pięciu sztuk z Wieprzy i pięciu z Regi, w tym od 7 samców i 6 samic. Długość ryb wahała się od 41,1 do 72,6 cm. Temperatura wody w tym czasie wynosiła: 5,6°C w Słupi, 8,3°C w Redze i 9,4°C w Wieprzy. Bakterie wyizolowane od ryb zidentyfikowano na podstawie właściwości hodowlanych i biochemicznych z wykorzystaniem odpowiednich podłoży mikrobiologicznych: agar tryptozowo-sojowy, podłoże Kinga B, podłoże Mac Conkey'a (Merck), agar Ryan (Oxoid) oraz test API 20 (bioMerieux). Badania immunologiczne i hematologiczne polegały na określeniu wybranych parametrów krwi. Uzyskane wyniki poddano standardowej analizie statystycznej ($P < 0,05$).

Wyniki i dyskusja

Zmiany wrzodziejące w skórze u tarlaków troci

W 2009 r. zmiany wrzodziejące stwierdzono jedynie u tarlaków troci poławianych w trzech rzekach: Słupi,

Redze i Wieprzy. Odsetek ryb ze zmianami chorobowymi był stosunkowo niski i w dwu pierwszych rzekach wynosił odpowiednio 14,4 i 20,8, a w Wieprzy jedynie u 2,2% ryb obserwowano objawy wrzodzienia. W Redze wśród złowionych 890 tarlaków zdecydowanie przeważały samice (77,1%). Wrzodzienie obserwowano u 53 samic (28,6%) i u 132 samców (71, 4%, tab. 1). W Słupi wśród złowionych 506 troci wrzodzienia widoczna była jedynie u 73 samców, co stanowiło 14,4% wszystkich złowionych tarlaków. Natomiast u samic poławianych w Słupi tego schorzenia nie obserwowano (tab. 1). Wszystkie chore ryby poddano utylizacji. W Wieprzy złowiono jedynie 25 tarlaków troci ze zmianami chorobowymi w skórze (2,2%). Wrzodzienie stwierdzono u 15 samic (60%) i u 10 samców (40%, tab. 1). W pozostałych rzekach oraz w dwu gospodarstwach hodujących tarlaki troci w wodzie słodkiej nie obserwowano objawów wrzodzienia (tab. 1).

Zmiany wrzodziejące w skórze u tarlaków łososi

Liczby tarlaków łososi ze zmianami chorobowymi poławianych w rzekach w 2009 r. podobnie jak w poprzednich dwu latach, były znacznie niższe niż troci (tab. 2 i 3, Bartel i in. 2009) oraz niższe niż łososi hodowanych w wodzie słodkiej w latach 2007 i 2008 (tab. 2 i 4). W połowach tarlaków łososa w 2009 r. przeważały samice (tab. 2). Jedynie wśród 19 tarlaków łososa złowionych

TABELA 1

Występowanie wrzodzienia u tarlaków troci w rzekach polskich i gospodarstwach hodujących tarlaki w 2009 roku

	Rega	Parsęta	Wieprza	Słupia	Łupawa	Łeba	Drwęca	Wisła			Tarlaki	Stawowe
								Świecie	Świbno	Świbno		
								tarlaki	tarlaki	gospodarcze	„Aquamar”	Wylęgarnia Ryb „Dąbie”
Data rozpoczęcia połowów	13.10.	26.10.	1.10.	01.10.	22.10.	17.10	1.10.	1.10.	17.07.	1.03.	10.11.	29.10.
Data zakończenia połowów	20.11.	13.11.	3.12.	15.12.	16.11.	27.11.	9.11.	9.11.	28.09.	30.11.	22.12.	18.11
Liczba złowionych troci (szt.)	890	724	1116	506	146	171	176	26	652	5774	727	590
w tym samice (szt.)	686	554	744		84	121	167	26			550	460
w tym samice (%)	77,1	76,5	66,7		75,5	70,8	94,9	100			75,7	78
w tym samce (szt.)	204	170	372		62	50	9				177	130
w tym samce (%)	22,9	23,5	33,3		42,5	29,2	5,1				24,3	22
Masa złowionych troci (kg)		1430	1230	770	296	270	307,2	53,9	2081,5	18312		
Średnia masa troci (kg)		1,98	1,1	1,52	2,03	1,58	1,7	2,1	3,19	3,17	ok. 2,0	3
Średnia masa samic (kg)		1,99	1		2,25	1,73	1,6	2,1			1-4	
Średnia masa samców (kg)		1,94	1,2		1,72	1,22	3,7				0,5-2	
Liczba ryb ze zmianami w skórze (szt.)	185	brak	25	73	0	0	0					
Liczba ryb ze zmianami w skórze (%)	20,8		2,2	14,4	0	0	0					
w tym samice (szt.)	53		15		0	0	0					
w tym samice (%)	28,6		60		0	0	0					
w tym samce (szt.)	132		10	73	0	0	0					
w tym samce (%)	71,4		40	100	0	0	0					
Liczba wytartych samic (szt.)	423	554	500		84	119	136	26	270		550	460
Liczba wytartych samców (szt.)	120	170	372		62	49	9		162		177	130
Liczba pozyskanej ikry (szt.)	2260000	1350000	1116200	1450000	200000	396700	756500	199750	991000		1356000	1449500
Czy prowadzono badania wet.	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Tak	Nie	Tak

TABELA 2

Występowanie wrzodzienicy u tarlaków łososa w rzekach polskich i w gospodarstwie Aquamar w 2009 r.

	Rega	Parsęta	Wieprza	Drwęca	Wisła			Tarlaki
					Świecie	Świbno	Świbno	
					tarlaki	tarlaki	gospodarcze	„Aquamar“
Data rozpoczęcia połowów	13.10	26.10.	1.10.	1.10.	1.10.	14.09.	1.03.	20.10.
Data zakończenia połowów	20.11	13.11.	3.12.	9.11.	9.11.	21.10.	30.11.	17.11.
Liczba złowionych łososi (szt.)	13	12	29	2	6	184 (1)	17	1654
w tym samice (szt.)	8	9	22	2	5			1204
w tym samice (%)	61,5	75	75,9	100	83,3			72,8
w tym samce (szt.)	5	3	7	-	1			450
w tym samce (%)	38,5	25	24,1	-	16,7			27,2
Masa złowionych łososi (kg)		42	121	11,2	45	943	136	
Średnia masa łososi (kg)		3,5	4,2	5,6	7,5	5,12	8	
Średnia masa samic (kg)		3	4,5	5,6	7,4			1,5-2,5
Średnia masa samców (kg)		5	3		8			0,9
Liczba ryb ze zmianami w skórze (szt.) / (%)	4/ 30,8	brak	brak					
W tym samce (szt.) / (%)	4/ 80							
Liczba wytartych samic (szt)	8	9	22	1	5	46		1204
Liczba wytartych samców (szt)	5	3	7		1	18		450
Liczba pozyskanej ikry (szt.)	98000	10000	251400	26000	52000	527500		2000000
Czy prowadzono badania wet.	Tak	Nie	Nie	Tak	Tak	Tak		Nie

(1) Część tarlaków łososa wypuszczono do Wieprzy

TABELA 3

Występowanie wrzodzienicy u troci złowionych w rzekach i tarlaków hodowanych w wodzie słodkiej w latach 2007-2009

Rok	Tarlaki	Rega	Parsęta	Wieprza	Słupia	Łupawa	Łeba	Drwęca	Wisła, Świecie	Wisła, Świbno		Tarlaki stawowe	
									Tarlaki	Tarlaki	połowy gospodarcze	Aquamar	Dąbie
2007*	liczba złowionych	878	642	2004	1381	80	150	107		481	5274		928
	liczba z wrzodzienicą	425	95	70	1031	4	1						
	% z wrzodzienicą	48,4	14,8	3,5	74,7	0,05	0,7						
2008*	liczba złowionych	720	856	2668	1752	151	314	247		234	11410	1020	555†
	liczba z wrzodzienicą	538	193	568	748	12	6						
	% z wrzodzienicą	74,7	22,5	21,3	42,7	11,1	1,9						
2009	liczba złowionych	890	724	116	506	146	171	176	26	652	5774	727	
	liczba z wrzodzienicą	185		25	73								
	% z wrzodzienicą	20,8		2,2	14,4								

* dane z publikacji Bartel i in. 2009

† liczba tarlaków troci obliczona jako iloraz masy tarlaków i średniej masy ciała (Bartel i in. 2009)

w Redze zmiany w skórze obserwowano u 4 osobników (80%). U tarlaków poławianych w pozostałych rzekach i u tarlaków hodowanych w wodzie słodkiej w stawach w gospodarstwie Aquamar w Miastku nie napotkano łososi z objawami wrzodzienicy (tab. 2). W 2009 r. liczba rzek, w których obserwowano tarlaki troci z objawami wrzodzienicy była wyraźnie mniejsza niż w latach 2007 i 2008, w których notowano ją w 6 rzekach, a w 2009 r. w 3 rzekach.

Liczby tarlaków troci z objawami wrzodzienicy były również znacznie częściej obserwowane w latach 2007 i 2008 niż w 2009 r. Szczególnie drastyczny spadek liczby ryb ze zmianami obserwowano u troci z rzeki Regi z 74,7%

w 2008 r. do 20,8 % w 2009 r. Również u tarlaków troci ze Słupii wyraźny był spadek ryb ze zmianami chorobowymi z 74,3% w 2007 r. do 14,4% w 2009 r. (tab. 3). W 3 rzekach: Parsęcie, Łupawie i Łebie, w których w latach 2007-2008 obserwowano wrzodzienicę u 0,7 do 22,5% osobników, w 2009 r. schorzenia tego w tych rzekach nie obserwowano (tab. 3).

Podobne tendencje obserwowano u łososa w latach 2007-2009. Schorzenie to występowało u tarlaków łososa w 4 rzekach, natomiast w 2009 r. obserwowano je jedynie w Redze i w znacznie mniejszym nasileniu (tab. 4).

Występowanie wrzodzenicy u łososi złowionych w rzekach i tarlaków hodowanych w wodzie słodkiej w latach 2007-2009

Rok	Tarlaki	Rega	Parsęta	Wieprza	Stupia	Łupawa	Drwęca	Wisła, Świecie	Wisła, Świbno		Tarlaki stawowe
								Tarlaki	Tarlaki	połowy gospodarcze	Aquamar
2007*	liczba złowionych	11	19	65			33		373		540
	liczba z wrzodzenicą	8	3	17							
	% z wrzodzenicą	48,4	15,8	26,1							
2008*	liczba złowionych	24	24	38	12	2	60		200	317	1302
	liczba z wrzodzenicą	14	4	8	1						
	% z wrzodzenicą	58,3	16,7	21,1	8,3						
2009	liczba złowionych	13	12	29			2	6	184	17	1654
	liczba z wrzodzenicą	4									
	% z wrzodzenicą	30,8									

* dane z publikacji Bartel i in. 2009

Badania anatomopatologiczne i bakteriologiczne troci

W punktach odłowu w Słupsku na rzece Stupi, jak i w Darłowie na Wieprzy zanotowano pojedyncze osobniki troci i łososia z typowymi zmianami skórными. Więcej chorych ryb zanotowano w punkcie odłowu w Trzebiatowie na Redze.

W Słupsku na rzece Stupi zanotowano 3 chore ryby i wszystkie zostały przebadane. Nierozległe zmiany skórne w postaci ubytków i owrzodzeń obserwowano w okolicach głowy i płetwy grzbietowej u dwóch samców i jednej samicy troci (fot. 2). Z powierzchni skóry troci wędrownej ze Stupi wyizolowano bakterię *Serratia liquefaciens*, a w posiewie z nerki nie stwierdzono wzrostu bakterii.

W punkcie odłowu ryb w Darłowie na Wieprzy stwierdzono pojedyncze osobniki ze zmianami w skórze. W sumie przebadano 5 troci, u których zaobserwowano punktowe ubytki i owrzodzenia w okolicy oka, pokryw skrzelowych oraz płetwy grzbietowej i ogonowej (fot. 3). Zmiany u samców były bardziej rozległe w porównaniu z samicami. Narządy wewnętrzne u badanych ryb były w normie. Z powierzchni skóry troci wędrownej z Wieprzy wyizolowano bakterię *Serratia liquefaciens*. Dodatkowo w posiewie z nerek stwierdzono wzrost bakterii *Pseudomonas aeruginosa*.

Najwięcej chorych ryb wśród przetrzymywanych w sadzach i tych wchodzących stwierdzono w punkcie odłowu na Redze. Próbkę do badań pobrano od 5 ryb świeżo złowionych, z wyraźnymi zmianami na powłokach ciała (fot. 4). Były to ryby o długości od 51 do 69 cm, w tym 3 samice i 2 samce. Zmiany w skórze u troci z Regi w postaci owrzodzeń i ubytków skóry przechodzących w guzowate obrzęki pokryte pleśnią były najbardziej rozległe. U niektórych osobników stanowiły one około 5-10% powierzchni ciała. Dwie trocie miały wyraźne zmiany w narządach wewnętrznych w postaci pojedynczych wybroczyn i marmurko-

watej wątroby. Badania bakteriologiczne troci wędrownej z Regi wykazały występowanie na powierzchni ciała ryb bakterii *Cedecea davisae*, a w posiewach z nerki stwierdzono występowanie bakterii *Shewanella putrefaciens*.

Z informacji uzyskanych w punkcie odłowu troci na rzece Parsęcie wynika, że nie obserwowano troci z ubytkami

Fot. 2. Samiec troci z rzeki Stupi – zmiany wrzodziejące na głowie.

Fot. 3. Troć z Wieprzy – zmiany w skórze.

Fot. 4. Troć z Regi – zmiany w skórze.

kami i wrzodami na skórze, natomiast podobne objawy zanotowano u pstrąga potokowego.

Z danych literaturowych wiemy, że bakterie *Serratia liquefaciens* mogą być izolowane z gleby, wody oraz narządów wewnętrznych ryb. Są one uważane za bakterie patogenne dla ryb i mogą powodować zakażenia, które są przyczyną wysokiej śmiertelności łososia atlantyckiego (*Salmo salar*) (McIntosh i Austin 1990) oraz pstrąga tęczowego (*Oncorhynchus mykiss*) (Aydin i in. 2001). McIntosh i Austin (1990) sugerowali, że zwiększona zachorowalność łososia atlantyckiego, przy infekcji bakterią *Serratia liquefaciens*, związana była z obniżeniem odporności ryb i zanieczyszczeniem wody. Z kolei bakterie *Cedecea davisae* należą (podobnie jak *Serratia liquefaciens*) do rodziny *Enterobacteriaceae*. Izolowane są najczęściej u ludzi ze zmian skórnych (Bae i Sureka 1983, Dalamaga i in. 2008). Prawdopodobnie bakteria ta stanowiła tylko czynnik wiktający toczącego się już procesu chorobowego. Wyizolowanie bakterii *Serratia liquefaciens* tylko ze zmian skórnych u troci wędrownej może świadczyć o tym, iż proces chorobowy ograniczony był tylko do zmian lokalnych. Jednocześnie obecności bakterii *Shewanella putrefaciens* oraz *Pseudomonas aeruginosa* w nerce nie należy traktować jako jednoznacznej przyczyny ewentualnych śnięć ryb. Bakteria *Shewanella putrefaciens* jest Gram-ujemną pałeczką, która dobrze rośnie w warunkach tlenowych i beztlenowych, zwłaszcza w środowisku morskim, szczególnie w niskich temperaturach od 0 do 4°C. Była wielokrotnie identyfikowana w czasie rejsów badawczych na Bałtyku w latach 1983–1989 w próbkach wody i osadów dennych, a także u dorszy w latach 1991–1994 (Grawiński i in. 2009). Bakteria ta wytwarza siarkowodór, co prowadzi do uszkodzenia i martwicy tkanek u ryb morskich, a zwłaszcza u dorszy i płastug oraz jest przyczyną rozkładu gnilnego świeżych i mrożonych ryb morskich (Bosko i Debevere 1998). Kozińska (2010) podaje, że infekcje wywoływane przez *Shewanella putrefaciens* należą do jednych z częściej wystę-

pujących w Polsce chorób bakteryjnych powodujących duże straty w hodowli ryb.

Badania hematologiczne i immunologiczne

Badano wybrane parametry hematologiczne oraz nieswoistej odporności humoralnej u ryb odłowionych z rzek: Słupi, Wieprzy i Regi. Określono poziom białka całkowitego, poziom gammaglobulin, aktywność ceruloplazminy oraz aktywność lizozymu. Badane parametry kształtowały się na podobnym poziomie we wszystkich grupach i nie stwierdzono istotnych różnic (tab. 5).

TABELA 5

Wybrane parametry immunologiczne i hematologiczne u troci z rzek: Słupi, Wieprzy i Regi (średnia ± odchylenie standardowe)

Rzeka	Aktywność lizozymu (g/l ⁻¹)	Aktywność ceruloplazminy (IU/l ⁻¹)	Poziom gammaglobulin (g/l ⁻¹)	Poziom białka ogólnego (g/l ⁻¹)
Słupia	7,8 ± 0,70	78,25 ± 6,55	13,40 ± 0,90	52,05 ± 4,25
Wieprza	7,74 ± 0,52	81,22 ± 3,72	12,92 ± 0,66	58,16 ± 3,78
Rega	7,70 ± 0,52	79,52 ± 1,95	12,64 ± 1,47	50,50 ± 6,22

Podsumowanie

Wyniki badań bakteriologicznych wykazały, że część wyizolowanych bakterii należy do wysoce patogennych szczepów bakterii znanych jako czynnik etiologiczny owrzodzeń u ryb. Należy jednakże pamiętać, że o wystąpieniu choroby decyduje nie tylko zjadliwość drobnoustrojów, ale również stan powłok zewnętrznych oraz odporność ryb, co ma bezpośrednie przełożenie na rozległość i zaawansowanie zmian skórnych, a w ostrych przypadkach wielonarządowych. Wszelkie uszkodzenia skóry, która jest naturalną barierą ochronną organizmu ryby, wywołane podczas połowów, manipulacji stanowią wrota zakażenia, przez które przechodzą drobnoustroje.

Zanieczyszczenia biologiczne i chemiczne Bałtyku oraz przymorskich rzek sprzyjają również pogorszeniu stanu kondycyjnego oraz zdrowotnego wędrujących na tarło ryb. Szczególnie w tym okresie osłabione wędrówką ryby są bardzo wrażliwe i narażone na obniżenie odporności (Desvignes i in. 2002).

Wykonane wstępne badania potwierdzają, że przyczyną powstawania owrzodzeń u troci są bakterie, mogą być wirusy oraz zanieczyszczenia chemiczne, a nawet same narzędzia połowu, co potwierdziło też wielu innych badaczy (Grawiński i in. 1998, 2009, Møllergaard i Bagge, 2004).

Literatura

- Antychowicz J. 1996 – Choroby i zatrucia ryb – SGGW: 154-162.
 Aydin S., Erman Z., Bilgin Ö.C. 2001 – Investigations of *Serratia liquefaciens* infection in rainbow trout (*Oncorhynchus mykiss* Walbaum) – Turk. J. Vet. Anim. Sci. 25: 643-650.
 Bae BH, Sureka SB. 1983 – *Cedecea davisae* isolated from scrotal abscess – J. Urol. 130 (1): 148-149.
 Bartel R., Bernaś R., Grudniewska J., Jesiołowski M., Kacperska B., Marczyński A., Pazda R., Pender R., Połomski S., Skóra M., Sobocki M.,

- Terach -Majewska E., Wołyński P. 2009 – Wrzodzenia u łososi (*Salmo salar*) i troci (*Salmo trutta trutta*) w Polsce w latach 2007-2008 – Komun. Ryb. 3: 7 -12.
- Boskou G., Debevere J. 1998 – In vitro of TMAO reduction by *Shewanella putrefaciens* isolated from cod fillets packed in modified atmosphere – Food Additiv. Contam. 15: 229-236.
- Dalamaga M., Pantelaki M., Karmaniolas K., Matekovits A., Daskalopoulou K. 2008 – Leg ulcer and bacteremia to *Cedecea davisae* – Eur. J. Dermatol. 18 (2): 204-205.
- Desvignes, L., Quentel C., Lamour F., LeVen A. 2002 – Pathogenesis and immune response in Atlantic salmon (*Salmo salar* L.) parr experimentally infected with salmon pancreas disease virus (SPDV) - Fish & Shellfish Immun. 12: 77-95.
- Grawiński E., Dąbrowski J., Patajało U. 1998 – Infection factors isolated from fish caught in the Gulf of Gdańsk and Vistula Lagoon in 1991-1994 – Oceanol. St. 27: 59-75.
- Grawiński E., Podolska M., Kozińska A., Pękala A. 2009 – Bakterie chorobotwórcze dla ryb i człowieka izolowane od dorszy bałtyckich – Życie wet. 84 (5): 409-416.
- Kozińska A. 2010 – Bakteryjne choroby ryb hodowlanych – aktualne problemy – W: Choroby podlegające obowiązkowi zwalczania oraz inne choroby zagrażające hodowli – diagnostyka, profilaktyka, terapia. Wyd. IRS, Olsztyn: 113-137.
- Larsen J.L., Jensen N.J. 1982 – The ulcer syndrome in cod (*Gadus morhua*). Prevalence in selected Danish marine recipients and a control site in the period 1976-1979 – Nord.Vet.-Med. 34: 303-312.
- McIntosh D., Austin B. 1990 – Recovery of an extremely proteolytic form of *Serratia liquefaciens* as a pathogen of Atlantic salmon, *Salmo salar*, in Scotland – J. Fish Biol. 36: 765-772.
- Møllergaard S., Bagge O. 2004 – Fishing gear- induced skin ulcerations in Baltic cod *Gadus morhua* – J. Fish Dis. 21: 205-213.
- Prost M. 1989. Choroby ryb. Wyd. PWRiL, Warszawa: 337-340.
- Roberts R. J. 1993 – Ulcerative dermal necrosis (UDN) in wild salmonids – Fish res.): 3-14.
- Siwicki A., Antychowicz J., Waluga J. (red.). 1994 – Choroby ryb hodowlanych – Wyd. IRS, Olsztyn: 59-66.

Przyjęto po recenzji 31.03.2011 r.

PATHOLOGICAL CHANGES IN THE SKIN OF SALMON, *SALMO SALAR*, AND SEA TROUT, *SALMO TRUTTA TRUTTA*, SPAWNERS FROM SOME POMERANIAN RIVERS IN 2009

Joanna Grudniewska, Ryszard Bartel, Rafał Bernas, Łukasz Ciżmowski, Marcin Jesiołowski, Bożena Kacperska, Barbara Kazuń, Andrzej Marczyński, Teresa Sarabura, Rafał Pender, Sławomir Połomski, Michał Skóra, Marek Sobocki, Elżbieta Terech-Majewska, Paweł Wołyński, Andrzej K. Siwicki

ABSTRACT. Observations of pathological changes on the skin (*furunculosis*) of salmon and sea trout spawners caught in Polish rivers and cultivated in ponds were continued in 2009. In comparison to the prevalence of this disease in 2007-2008, pathological changes were noted among fish from fewer rivers, while the percentage of fish infected with disease was significantly lower. Ichthyopathological tests were performed to identify the bacteria linked to the occurrence of this disease in the integumentary system and the internal organs.

Keywords: sea trout, spawners, *furunculosis*, ulcerative skin necrosis